RİYA

Yazar:

Ayetullah’il Uzma İmam Humeyni(ra)

Türkçe

0000-00-00 00:00:00

RİYA RİYA

Ayetullah’il Uzma İmam Humeyni(ra)

Çeviri: Kadri Çelik

RİYA

Mezkur senedle Yezid b. Halife, Hz. Sadıktan (as şöyle nakletmektedir: "Riyanın her türlüsü şirktir. Şüphesiz ki insanlar için amel eden kimsenin sevabı insanların üzerine, Allah için amel eden kimsenin sevabı ise Allah'ın üzerinedir." (*)

ŞERH

Bil ki, riya insanın başkalarının kalbinde bir makam edinmek veya yanlarında, hiç bir ilahi maksat gözetmeksizin sadece iyilik, doğruluk, emanet ve diyanet ehli bir kimse olarak şöhret kazanmak için iyi bir amelini veya beğenilmiş herhangi bir hasletini ya da hak inancını insanlara göstermesi ve başkalarına gösteriş yapması demektir. Bu, birkaç makamda tahakkuk etmekte, vücuda gelmektedir.

İlk makam: Bunun da iki derecesi vardır. İlki, insanın dindar olarak şöhret kazanmak veya kalplerde makam edinmek için kendi hak akide ve ilahî marifetlerini izhar etmesidir. Mesela; "ben varlık aleminde Allah'tan başka hiç kimseye tevekkül etmiyorum" veya "ben Allah'tan başka hiç kim-

şeye tevekkül etmiyorum" der ya da kinaye ve işaretle kendisini hak inanç ve akide sahibi bir kimse olarak tanıtır. İkinci tür ise daha yaygındır. Mesela: Tevekkül ve ilahî takdire rı-zayet meselesi konuşulurken, riyakar kimse derin bir ah çeker ve başını (hafif de bir) sallayarak kendisinin de o cemiyetin sülük ve yolunda olduğunu ima etmeye çalışır.

İkinci derece ise insanın lehçe serahatiyle veya işaret ve kinaye ile kalplerde makam ve mevki edinmek maksadıyla batıl akideleri kendisinden uzaklaştırması ve nefsini onlardan tezkiye etmesidir.

İkinci makam, bunun da iki derecesi vardır. İlki (insanın) övülmüş hasletler ve faziletli melekeler izharında bulunmasıdır. İkinci derecesi ise (insanın) malum olunan maksud üzere kendisini yerilmiş haslet ve kötü melekelerden teberri etmesi ve nefsini tezkiye edilmiş göstermesidir.

Üçüncü makam, özellikle fakihler -Allah onlardan razı olsun- indinde maruf olan riyadır. O da mezkur iki dereceye haizdir. İlki (insanın) şer'î ibadet ve amellerini veya aklî üstünlüklerini sırf halka göstermek ve böylece de kalpleri kendisine celbetmek maksadıyla izharda bulunmasıdır. İster bu amelin bizzat kendisini, ister onun keyfiyet, şart veya cüz'ünü olsun, fıkıh kitaplarında yerildiği şekilde riya maksadıyla yapmasıdır.

Aynı maksatla herhangi bir ameli terketmesi de böyledir. Biz bu sayfalarda üç mezkur makamdan her birinin bazı fe-sad ve bozukluklarını şerhetmeye ve muhtasar bir şekilde bunların deva ve ilacına da işaret etmeye çalışacağız.

(*) Kâfi, Kitabu'1-İman ve'1-Küfr, riya babı, 3. hadis.

Birinci Makam:Riyanın Kısımları Fasıl

Bil ki itikad ve ilahî marifetler hususunda sözkonusu olan riya, riyanın tüm çeşitlerinden daha zor, akıbeti hepsinden daha kötü, zulmeti tüm riyalardan daha fazla ve büyüktür.

Bu riyanın sahibi, hakikatte izhar ettiği hususa bizzat kendisi inanmıyorsa cehennemde ebedi olarak kalacak olan münafıklar cümlesinden sayılır. Ebedî helake uğrar ve azabı diğer azaplardan en şiddetlisi olur. Ama izhar ettiğini sırf halkın kalbinden mevkii ve makam kazanmak için izhar ediyorsa bu şahıs münafıklar cümlesinden sayılmaz, ama bu riya iman nurunun kalbinden çıkmasına ve onun yerine kalbine küfür zulmetinin yerleşmesine sebep olur. Zira bu şahıs, ilk etapta gizli şirk sebebiyle müşriktir. Çünkü sahibi bizzat Hak Teala olan ve sadece Allah'a halis kılınması gereken ilahî marifetleri ve hak inançları insanlara teslim etmiş, başkalarını buna ortak kılmış ve şeytana onda tasarruf hakkı tanımıştır, dolayısıyla da artık bu kalbin Allah için olmadığı gün gibi aşikârdır.

İleride fasılların birinde de beyan edeceğimiz gibi, iman, kalbî amellerden ibarettir, salt ilimden değil... Öyle ki "riyanın lıer çeşidi şirktir" diye buyuran hadis-i şerif de

bu hakikati ifade etmektedir. Nitekim bu helak edici facia, karanlık ve zulmete gömülü fıtrat ve habis meleke, sonunda kalb evinin Allah'tan başkalarına mahsus bir hale gelmesine ve bu rezil ve alçağın zulmeti de yavaş yavaş insanın bu dünyadan

imansız olarak gitmesine sebep olmaktadır. Sahip olduğu bu hayalî imam ise manasız bir suret, ruhsuz bir ceset ve akılsız bir kılıf konumunda olup Allah Teala indinde asla kabul görmeyecektir. Nitekim Kâfi'de yer alan Ali b. Salim'den menkul hadis de buna işaret etmektedir.

Ravi, Hz. İmam Sadık'm (as) şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Allah Teala şöyle buyuruyor: Ben en hayırlı şerikim. Her kim yaptığı herhangi bir amelde bana bir başkasını şerik kılacak olursa, ben sadece sırf halisane benim için olanını kabul ederim." (*)

Malumdur ki, kalbî ameller halis olmadığı takdirde Hak Teala tarafından kabul görmemekte, itina edilmemektedir. Allah Teala kendisi için olmayan amelleri aslî sahibine, yani insanın amelini, kendisine gösteriş olsun diye yaptığını kimseye iade etmektedir. Kalbî amelleri de o şahsa tahsis edildiğinden artık mezkur şahıs şirk sınırı aşmış ve salt küfre girmiş sayılmaktadır. Belki de denebilir ki, bu şahıs artık münafıklar cümlesine katılmış, onlara mülhak olmuştur. Şirki gizli olduğu gibi nifakı da gizlidir. Zavallı, mümin olduğunu zannetmiş, fakat hakikatte evvelen müşrik, sonra da münafık olmuştur. Dolayısıyla münafıkların azabını da tatmalıdır. İşleri nifaka varan kimselerin vay haline.

Fasıl

İlmin İmandan Ayrı Olduğu Beyanında

Bil ki Allah, O'nun birliği, selbiye, subutiyye ve celaliye gibi diğer kemal sıfatları ile melaike, resullar, kitaplar ve kı-

(*) Kâfi, C. 2, Kitabu'1-İman ve'1-Küfr, Riya Babı. 9. hadis.

yamet günü hakkında ilim sahibi olmak başka şey, iman ise başka şeydir. Zira bir kimsenin bu ilme sahip olduğu halde imandan mahrum olması da mümkün ve olasıdır. Nitekim şeytan, en azından benim ve senin kadar bu mertebeleri bildiği

halde yine de küfretmiş, kafir olmuştur. İman kalbî bir fiildir ki, o olmadığı müddetçe iman da sözkonusu değildir. Dolayısıyla, aklî delille veya dinlerin gerekliliği ve zarureti bürhanıyla herhangi bir mevzuda ilim sahibi olan bir kimse, kalben de o malumatlarına teslim olmalı ve bir nevi teslim, huzu, mesuliyet ve kabullenmekten ibaret olan kalbî fiilleri de yerine getirmelidir ki, mümin olabilsin. İmanın kemali it-mi'nandır. Zira iman kuvvetlendikçe, haliyle ardından kalpte itmi'nan da hasıl olacak, vücuda gelecektir. Bütün bunlar ilim değil, tam tersine başka şeylerdir.

Aynı şekilde bir şeyi burhanla idrak ettiğin halde kalbinin buna teslim olmaması da mümkündür. O zaman bu ilmin hiç bir faydası yoktur. Mesela sizler ölünün hiç kimseye zarar veremeyeceğini, dünyadaki bütün ölülerin bir sinek kadar bile duygu ve hareketinin olmadığını, bütün cismanî ve nefsanî kuvvetlerinin kendisinden ayrıldığını aklınızla anladığınız ve derkettiğiniz halde, sırf kalbiniz bu meseleyi kabullenemediği ve aklınız teslim olamadığı için bir tek gece olsun bir ölüyle aynı odada kalamazsınız. Ama kalb akla teslim olur da bu hükmü kabullenecek olursa bu iş sizin için çok kolay olacaktır. Nitekim birkaç kez teşebbüsten sonra da artık kalb teslim olacak ve ölüden hiç bir şekilde korkmaya-cak, ürkmeyecektir.

Anlaşıldığı üzere, kalbin hissesi olan teslim, aklın hisesi olan ilimden daha başka birşeydir. Zira bazen olur ki insan yaratıcıyı, O'nun birliğini, ahiret gününü ve diğer hak inanç-

lan aklî burhan yoluyla isbatlar da buna rağmen bu akideye iman denmez. Ve bu insan da bir mü'min olarak kabullenilmez. Tam tersine ya kafirler, ya münafıklar ya da müşrikler cümlesine dahil edilir. Ne yazık ki bugün kalb gözleriniz görmüyor ve melekutî basiret sahibi de değilsiniz. Bu mülkî göz de idrak edemiyor. Ama sırların açığa çıktığı, ilahî hak saltanatının zahir olduğu, tabiatın harab olduğu ve hakikatin ikame edildiği gün, gerçekte Allah'a iman etmemiş olduğunuzu ve bu aklî hükmün de iman ile hiçbir ilişkisinin olmadığını çok açık bir şekilde anlayacak, derkedeceksiniz. "La ilahe illallah" hakikati akıl kalemiyle kalbin temiz ve halis levhasına nakşedilemediği müddetçe insan, Allah'ın vahda-niyyetine iman etmiş sayılmaz. Ama bu ilahî ve tayyibe kelime kalbe girince kalp saltanatı artık Allah'ın olur ve insan bundan böyle hak memleketinde (kalb) hiç kimseye söz hakkı vermez, müessir olarak kabullenmez. O'ndan başka hiç kimseden makam ve mevki beklentisi içinde olmaz, talepte bulunmaz. Makam ve dereceyi başkalarından istemez. Riya ve gösteriş içine girmez. Öyleyse kalbinizde herhangi bir riya görecek olursanız bilin ki kalbiniz aklınıza teslim olmamış, iman, kalplerinize nur saçmamış ve hakikatte siz tabiat aleminde Allah'ı değil, başka

birini müessir olarak kabullenmiş bulunmaktasınız. Dolayısıyla da münafıklar veya müşrikler ya da kafirler zümresinde yer almış menzil edinmişsiniz demektir.

Fasıl

Riyanın Vehameti

Ey hak inançları ve ilahi marifetleri Allah Teala'nın düş-

manı olan şeytanın eline ısmarlayan, Hak Teala'ya özgü hakları başkalarına veren, ruh ve kalbin aydınlık sebebi, ebedî saadet ve necatın sermayesi, likaullah'ın kaynağı ve mahbuba yakınlığın tohumu olan nurları, korku dolu karanlıklar, şekavet, ebedî helaket, mahbubun mukaddes huzurundan uzaklığın ve Hak Teala ile likadan uzak kalmanın sermayesi edinen münafık, ardında nur olmayan zulmetlere, genişliği olmayan darlıklara, şifası olmayan hastalıklara, hayatı olmayan ölüme ve kalbin batınında zuhur edip nefs me-lekutu ile beden mülkünü benim ve senin kalbinden bile geçemeyecek bir şekilde yakacak olan ateşe hazırlıklı ol. Nitekim Allah Teala kendi münzel kitabında bir ayet-i şerifede şöyle buyuruyor: "Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir, öylesine ateş ki, yürekleri arar kaplar." (*)

Yani Allah'ın ateşi kalpleri istila etmekte ve yakmaktadır. Allah'ın ateşinden başka hiçbir ateş kalbi yakamamak-tadır. Fıtrat-ı ilahî olan tevhid fıtratı gidip de yerine şirk ve küfür yerleşecek olursa artık insan şefaatçilerin şefaatinden de nasiblenemez ve ebedî olarak cehennemde kalır. Hem de nasıl bir azab? Öyle bir azap ki, Allah'ın kahrından ve rububiyet gayretinden meydana gelmiştir.

Öyleyse ey aziz, boş bir hayal, Allah'ın zayıf kullarına cüz'î bir muhabbet ve çaresiz halkın bir tek teveccüh ve iltifatı için kendini Allah'ın gazap ve öfkesine uğratma ve o ilahî marifetleri sonsuz kerametleri, lütuflan ve rububiyet rahmetlerini hiç bir eser ve faydası olmayan, pişmanlık ve hasretten başka birşey getirmeyen, halk önündeki bir tek mahbubiyet ve sevgiye değiştirme. Zira kesb ve kazanç dünyası olan bu alemden göçer de amelin sona erecek olursa, ar-

(*) Hümeze, 6-7.

tık pişmanlık ve tevbenin hiç bir faide ve neticesi olamaz.

Fasıl

Riya Hastalığını Giderebilmek İçin ilmî Bir Deva

Biz bu bölümde, mezkur makamda ve aynı şekilde diğer makamlarda bu kalbî hastalığı gidermede etkili olduğunu umduğumuz bazı şeyler çevresinde hatırlatmalarda bulunacağız. Bu noktalar, burhanla, mükaşefeyle, zahirle, masumların verdiği haberlerle ve Allah'ın kitabıyla mutabık olduğu gibi, aklınızca da hemen kabul görecek ve tasdik edeceğiniz şeylerdir: Allah Tebarek ve Teala bütün mevcudatı kendi kudretiyle ihata etmiş, saltanatının genişliği tüm kainatı kaplamış ve güçlü ihatası tüm yaratıkları çepeçevre sarmış olduğundan, bütün kulların kalbi de onun taht-ı tasarrufu, saltanatı ve kudret eli altında bulunmaktadır. Kulların kalbi üzerinde, O'nun muhkem izni ve tekvini müsaadesi olmadığı müddetçe hiç kimse tasarrufta bulunamaz. Hatta kalbin sahibi olan kimseler dahi Hak Teala'nın tasarruf ve izni olmaksızın kendi kalpleri üzerinde tasarrufta bulunamazlar. Kur'an'da ve Ehl-i Beyt'in (sa) verdiği haberlerde bazen imayla bazen kinaye yoluyla ve bazen de sarih bir şekilde bu meseleye değinilmiş, işaret edilmiştir.

Demek ki kalbinizin gerçek sahibi ve onda tasarrufta bulunan zat, Allah Tebarek ve Teala'dır. Zayıf ve aciz bir kul olan sizler ise O'nun izni olmaksızın kalplerde hiçbir tasarrufta bulunamazsınız. Tam tersine Onun iradesi, sizin ve diğer tüm mevcudatın iradesine galip ve kahir durumdadır. O halde eğer riya ve gösteriş, sırf insanların kalbini kazanmak,

gönüllerini ısındırmak, kalplerde değer ve makam sahibi olmak ve iyilik sahibi kimse olarak ün salmak içinse bu olay sizin tasarruf ve kudretinizin dışında olup tamamiyle Allah'ın taht-ı tasarrufu altında bulunmaktadır. Kalplerin rab-bi ve gönüllerin gerçek sahibi, insanların kalbini istediği kimseye doğru çevirir. Belki sizler böyle yaptığınızda tam tersi bir neticeyle de karşılaşabilirsiniz. Nitekim bizler birçok riyakâr insan gördük ve duyduk ki kalpleri temiz ve pak olmadığından sonunda rüsva oldular ve elde etmek istediklerinin tam tersiyle karşılaştılar. Kâfî'de yer alan bir hadis-i şerif de bu manaya işaret etmektedir. Cerrah-i Medainî'nin naklettiğine göre İmam Sadık (as) Allah Teala'nın (cc), "Rabbi ile mülakat etmeyi ümid eden bir kimse salih amel işlemeli ve rabbine ibadette hiç kimseyi ortak kılmamalıdır" sözünün tefsirinde şöyle buyurmuştur: "İyi ve salih bir iş yapıp da bununla rabbiyle mülakat etmeyi dilemeyen, sadece insanların kendisini pakize bir kimse olarak bilmelerini dileyen ve yaptıklarını tüm halkın duymasını isteyen bir kimse Allah'a ibadette ortak koşmuş sayılır." Daha sonra şöyle buyurdu: "Bir kul iyilik yapar da bunu (halktan) gizlerse Allah günün birinde onun iyiliğini halk arasında yayar. (Hakeza) bir kul kötülük yapar da bunu gizlerse,

Allah günün birinde onun da kötülüğünü açığa vurur." (*)

Öyleyse ey azizim, iyi adı Allah'tan iste, insanların kalbinin seninle olmasını kalbin gerçek sahibinden dile. Sen işlerini Allah için yap. Allah uhrevî bereketler ve o alemdeki nimetlerinin yanısıra bu dünyada da sana kerametler ihsan eder, seni insanlara mahbub ve sevgili kılar. Kalplerdeki

(*) Kâfî, 2. C, İman ve Küfür Kitabı, Riya babı. 4. hadis.

makam ve konumunu daha bir arttırır, sabit kılar. Seni her iki dünyada da alnı açık ve izzetli tutar. Ama ilk önce büyük bir mücahede ve zahmetle kalbini bu sevgi ve alakadan tamamıyla temiz ve halis kılmalısın. Amelinin bu cihetten halis olması için bâtının sefalı olmalı ve kalbin bütünüyle hakka teveccüh etmelidir. Ruh, süs ve tezyinden uzak tutulmalı ve nefsanî bulanıklık giderilmelidir. Zayıf insanların sevgi ve kini ile naçiz insanların yanında meşhur ve ünlü olmanın hiç bir faydası yoktur. Faraza bir faydası olsa da birkaç günlük cüz'î ve değersiz bir faydadır. Bu sevgi, Allah korusun işlerin akıbetinin riyaya varmasına ve insanı müşrik, münafık ve kafir etmesine de sebep olabilir. Bu alemde rüsva olmasa da o alemde adl-i rububiyet huzurunda ve Allah'ın salih kulları, büyük peygamberler ve mukarreb melekleri yanmdak rüsva olur. Utancından başını önüne eğer ve çaresiz kalır. Üstelik o günde rezil ve rüsva olmanın nasıl birşey olduğunu tasavvur bile edemiyorsun. Allah'ın huzurunda rezil ve rüsva olmanın ne gibi zulmetleri de peşinden getirdiğini ancak Allah bilir. Allah Teala'nm da buyurduğu gibi, o gün kafirin bile "eyvah keşke toprak olsaydım" dediği gündür.

Ey çaresiz, cüz'î bir muhabbet ve insanlar için de faydası olmayan boş bir şöhret için o büyük kerametlerden oldun. Allah'ın rızasından mahrum kaldın ve Hak Teala'nm gazabına uğradın. Kendisiyle dar-ı keramet (keramet yurdu) edinmen, ebedî mutluluğa ermen ve cennetin üst mertebesine erişmen gereken amelleri şirk ve nifak zulmetlerine çevirdin, kendin için hasret, nedamet ve şiddtetli azablar satın aldın ve kendini zindan mahkumu kıldın. Kâfide yer alan bir ha-dis-i şerifte, İmam-ı Sadık'tan Peygamberin şöyle buyurduğu nakledilmektedir: "Melek kulun iyi amelleri sevinç içinde

yukarı götürünce Allah (cc) şöyle buyurmaktadır: Bu amellerini siccîne (cehenneme) atın, zira bu amellerde istemediği, arzulamadığı tek şey benim."

Ben ve sen bu halle siccîn'in ne olduğunu tasavvur edemeyiz. Facirlerin amel defterini anlayamayız. Ve bu amellerin siccînde olan suretini (tecessüm etmiş halini, çev) göremeyiz.

İşlerin hakikatini gördüğümüz zaman ise, ellerimiz kesilmiş, çaremizse tamamıyla yokolmuş olacaktır.

Ey aziz, kendine gel. Gaflet ve sarhoşluğu kendinden uzaklaştır. O alemde tartılmadan önce sen kendi amellerini akıl terazisiyle iyice bir tart. Senden hesap sorulmadan önce kendi kendini hesaba çek. Kalb aynanı şirk, nifak ve iki yüzlülükten an ve temiz kıl. Bırakma fıtrat nuru küfür zulmetine tebdil olsun. Bırakma "Allah'ın fıtratı ki Allah insanları onun üzerine yaratmıştır." (*) ayetinde buyrulan ilahî fıtrat zayi ve heba olsun. Bu ilahî emanete bu kadar da ihanet etme. Kalbinin aynasını temiz tut ki, Hakk'ın cemal nuru onda tecelli etsin ve seni alemden ve içinde olanlardan müstağni kılsın, kalbinde öyle bir ilahi ateş tutuşsun ki diğer tüm muhabbetleri yakıp kül etsin. Öyle ki bir lahzasını tüm aleme değiştirmeyesin. Allah'ın yadı ve zikrinden öyle bir lezzet alasın ki, bütün hayvani zevkleri oyuncak ve hoş bir şey olarak göresin. Eğer bu makamın da ehli değilsen ve bu şeyler sana garib geliyorsa, hiç olmazsa Kur'an-ı Mecid ve masum imamların verdiği haberlerde yeralan o diğer alemdeki ilahî nimetleri elden çıkarma. İnsanların teveccühünü kazanmak için hayalî birkaç günlük şehvet karşılığında onca sevab ve nimetleri zayi ve heba etme, kendini onca kerametlerden

(*) Rum Suresi, 30.

mahrum kılma ve ilahî-ebedî saadeti, daimî şekavet mukabilinde satma.

Fasıl İhlasa Davet

Bil ki, bizlere bütün bu kerametleri ihsan eden, bizler için bunca hazırlıklar yapan,biz daha gelmeden önce bu dünyada zayıf midemize uygun ve faydalı vitaminleri olan latif yiyecekler halk eden, bizler için mürebbilik yapan ve minnetsiz ve zatî sevgisiyle hizmet eden kimseler (anne ve baba) var eden, elverişli hava ve muhit, zahirî ve batınî nimetler ve bizler için daha gitmeden ahiret ve berzah aleminde onca hazırlıklar yapan gerçek Maliku'l-Mülûk ve velinimetimiz, bizden sadece bu kalbi kendisi veya kerameti için halis ve temiz tutmamızı istemiştir. Bunun netice ve faydası da hakikatte kendimize dönmektedir. Ama biz yine kulak vermiyor, itaat etmiyor, O'nun rızasının hilafına davranıyoruz. Ne büyük zulme mürtekib olduk ve ne büyük bir maliku'l-mülûkle savaşa kalkıştık ki, kötü neticesi yine bize geri dönmekte ve O'nun saltanatına en küçük bir zarar bile vermemektedir. Her ne yapsak da O'nun sulta ve saltanatı altından çıkamayız,

müşrik de olsak sadece kendimize zarar vermiş oluruz; "Şüphesiz ki Allah tüm mahlukattan müstağnidir." (*)

Bizim ibadetlerimize, ihlasımıza ve kulluğumuza hiçbir ihtiyacı yoktur. Bizim itaatsizlik, şirk ve ikiyüzlülüğümüz Onun saltanat ve kudretine hiç bir zarar veremez. Ama merhametlilerin en merhametlisi olduğundan geniş rahmet ve kamil hikmeti, bizlere hidayet etmeyi, hayır ve güzel ile şer

(*) Al-i İmran, 98.

ve çirkin yollan göstermeyi ve insanlık yolunun uçurumu ile saadet yolunun sürçmelerini bizler için gözler önüne sermeyi iktiza etmektedir. Allah Teala, bu hidayet ve yol göstericiliğinde, belki bu ibadetlerde, ihlaslarda ve kulluklarda bile bizlere o kadar büyük nimetler ihsan etmiş ve bizleri minnet altında bırakmıştır ki, basiret ve gerçekleri gören berzah gözü açılmadığı müddetçe bunların hiçbirini anlayamaz ve der-kedemeyiz.

Bu dar, daranlık ve zulmet diyarı tabiatta esir, zamanın teselsülünde mahkum ve mekanın uzunca karanlığında mahbus olduğumuz müddetçe Allah'ın büyük minnetlerini idrak edemeyiz. İbadet ve ihlastaki, hidayet ve yol gösterici-liğindeki nimetlerini tasavvur edemeyiz.

Büyük enbiyanın, Allah'ın mükerrem velilerinin ve ümmetinin gerçek alimlerinin bizlere minnet borçlu olduklarını düşünmemelisin. Zira onlar bizim saadet ve kurtuluşumuzun rehberi olup bizleri cehalet, zulmet ve perişanlıklardan kurtardılar.

Bizleri nur, mutluluk, sevinç ve azamet alemine davet ediy durdular. Batıl inanç ve cehl-i mürekkebin (bilmediğini bilmemenin -çev.-) ayrılmaz bir parçası olan zulmetlerden, kötü amel ve fiillerimizin melekutu olan korkunç, dehşetli suretlerden kurtuluşumuz ve o tasavvurunu bile edemediğimiz nur, mutluluk, sevinç rahatlık, güzellik ile cennetteki huri ve köşklere kavuşabilmemiz ve terbiye olmamız için onca meşakkat ve büyük zahmetlere katlandılar. Bu mülk alemi, sahip olduğu bütün azametiyle cennette giyilen elbiselerden sadece birini bile içine alamayacak kadar dar ve küçüktür. Bu gözlerimizin, hurül-ayn'm bir tek saç telini bile göre-

bilecek kadar takati yoktur. Bütün bunlar, büyük enbiyanın, özellikle de keşf-i küllî

(*) ve destur-i cami (**) sahibi olan hatemu'n-nebiyyin'in (sav) ilahî vahiy aracılığıyla derkettiği gördüğü, duyduğu ve de bizleri de davet ettiği akaid, ahlak ve fiillerin melekutî suretidir. Biz zavallılar ise akıl sahiplerinin hükmüne kulak asmayan, tam tersine akıl sahiplerinin yanlış düşündüklerini kabul eden çocuklar gibi daima onlarla mücadele, savaş ve cidal etmekle meşgulüz. Ama o temiz ve mutmain nefis, tahir ve tayyibe ruhlar, Allah'ın kulları hususunda sahip oldukları şefkat ve rahmet sebebiyle bizim cehaletimiz karşısında kendi davetlerinden el çekmediler. Belki hiç bir ücret ve karşılık istemeksizin zorla-altınla bizleri cennet ve saadete doğru çekip durdular. Resul-i Ekrem (sav) yaptıklarına ecir ve karşılık olarak bizlerden kendi yakınlarını sevmemizi istiyorsa da bu sevgi ve muhabbetin bizler için diğer alemdeki sureti belki bütün suretlerden daha nuranî ve aydınlıktır. Dolayısıyla o da bizim faydamıza, rahmet ve saadete ulaşmamız içindir. Yani risalet ücreti bile bizlere dönmekte ve bizlere nasib olmaktadır. Biz zavallılar o halde onlara niye minnet edelim ki? Bizim ihlas ve sevgimizin onlara ne gibi bir faydası olur ki? Bizim ve sizin, ümmetin uleması üzerinde ne gibi bir hak ve minneti olabilir? Halka meseleleri açıklayan şahıstan Nebiyyi Ekrem'e ve Hak Teala'ya (cc) kadar herkesin bizlere yol göstermek konusunda sahip olduğu mertebe ve makamı miktarınca üzerimizde hakkı vardır ki, karşılığını bu dünyada vermek mümkün değildir. Zira bu dünya onların hizmet ve ihsanlarının karşılığını verebilecek liyakata sahip değildir. "Minnet, Allah'ın

(*) Gayb alemindeki hakikatlerin tam keşfi. (**) Kur'an

rasulünün ve velilerin hakkıdır." Nitekim Allah Teala da şöyle buyurmaktadır:

"De ki, müslümanlığınızdan dolayı beni minnet altında bırakmaya kalkışmayın, hayır, Allah'a karşı siz minnet altındasınız, sizi doğru yola sevk edip imanda başarı verdiğinden... Eğer doğru söylüyorsanız (bunu böyle kabullenmelisi-niz). Şüphe yok ki Allah göklerin ve yeryüzünün gizli şeylerini bilir. Allah bütün yaptıklarınızı görür." (*)

Öyleyse eğer biz gerçekten de iman iddiamızda sadıksak Allah Teala bizleri bu imanda da minnet altında bırakmıştır. Allah Teala gayb alemini biliyor, ayrıca gayb alemindeki iman, İslam ve amellerimizin suretlerinin ne olduğundan da çok iyi haberi vardır. Ama biz zavallılar hakikattan habersiz olduğumuzdan, meseleleri beyan eden bir şahıstan bir mesele soruyor ilim öğreniyoruz, sonra da onu minnet altında bırakmaya uğraşıyoruz. Bir alimin arkasında cemat namazı kılıyor, onu kendimize minnettar kabul ediyoruz. Halbuki onlar bizi minnet altında bırakmıştır. Ama bizim hiçbir şeyden haberimiz yok. Belki bu haksız ve yersiz minnetler amel-lerimizi başaşağı etmekte, siccîne atmakta ve yokluk rüzgarına savurmaktadır.

İkinci Makam

Fasıl

Bil ki, bu makamda sözkonusu olan riya ilk makamdaki gibi şiddetli değildir, ama bir meseleye teveccüh ettikten sonra bu makamdaki riyakâr insanın işi de küfre varabilir ki

(*) Hucurat Suresi, 17-18.

netice itibariyle o ilk makamdaki riyakârla bir ve aynı olur. Önceki hadisin şerhinde de insan için meîekût aleminde insanî olmayan birtakım suretlerin olduğunu beyan ettik. O suretler insanın nefs melekûtu ve melekelerine tabiidir. Eğer sizler üstün ve insanî melekelere sahip olur ve de itidal yolundan çıkmadan o melekelerle haşrolursanız, o zaman bu melekeler suretinizin insanî bir suret olmasını sağlar. Melekelerin üstün ve faziletli olması ise nefs-i emmarenin hiçbir tasarrufunun olmadığı ve (melekelerin) teşkilinde nefsin dehalet etmediği surettedir. Nitekim üstad ve şeyhimiz de (gölgesi başımızdan eksik olmasın) şöyle buyuruyordu: "Batıl riyazet ile şer'î ve sahih riyazetler arasındaki ölçü ve mikyas, nefs kademi ile hak kademidir. Eğer sülük eden kişi nefs ka-demiyle hareket eder ve riyazeti, nefs kuvvelerinin zuhuru, kudret ve saltanat için olursa riyazeti batıl, sülûku da kötü bir akıbetle sonuçlanacaktır. Ama salik, hak kademiyle sülük eder ve Allah 'a doğru hareket ederse o zaman da riyazeti hak ve meşrudur." Allah Teala, "bizim yolumuzda mü-cahede eden kimseleri şüphesiz ki kendi yollarımıza hidayet ederiz." (*) diye buyuran ayet-i şerifenin de açık tasrih ve nassıyla böyle bir kimseye yardım eder ve elinden tutar. Dolayısıyla da o kişinin işi saadet ve iyilikle sonuçlanır. Bencillikten kurtulur ve gösterişten uzaklaşır. Malumdur ki, kendi güzel ahlakı ile nefsinin üstün melekelerini halka gösteriş yapan bir kimsenin kademi, nefs kademidir. O şahıs da bencil, hodgam ve nefisperest bir kimsedir. Allah'a ibadet ile bencillik ve hodgamlığm bir arada olabileceğini düşünmek boş ve yersiz bir hayal, batıl ve muhal olan birşeydir. Sizin

(*) Ankebut Suresi, 69. 68

vücud memleketinizde nefs sevgisi, makam, celal, şöhret ve Allah'ın kullarına hükmetme arzusu hakim olduğu müddetçe melekelerinizin üstün ve ahlakınızın ilahî bir ahlak olduğu söylenemez. O zaman, memleketinizde çalışan şeytandır. Melekeler ve batınınız insan suretinde değildir. Berzah ve melekutî gözünüzü açtığınızda kendinizin gayr-i insan ve şeytanlardan biri suretinde olduğunuzu

göreceksiniz. Dolayısıyla ilahî marifetler ile sahih bir tevhidin, şeytanın yuvalandığı böyle bir kalpte husul etmesi ve meydana gelmesi muhaldir. Melekutunuz insanî olmadığı müddetçe kalbiniz de bu sürçme ve sapıklıklardan arı kalmayacak, temizlenme-yecektir.

Allah Teala bir hadis-i kudsîde şöyle buyuruyor: "Yer ve gök beni almaz, ama mümin kulumun kalbi beni alır." (*)

Mü'minin kalbinin dışında hiçbir mevcut mahbubun cemal aynası olamaz. Mü'minin kalbinde taarrufta bulunan, nefs değil Hak'tır. Onun vücudunda mahbub hakimdir, söz sahibidir.Mü'minin kalbi başıboş ve kendi başına buyruk değildir. Boş ve faydasız işlerle uğraşmaz. "Mü'minin kalbi rahman'ın iki parmağı arasındadır, onu istediği şekilde değiştirir." (**) Müminin kalp memleketinde Hakk'm eli hakimdir. Kalbinin değişmesi/değiştirilmesi Hakk Teala'nm elindedir. Ey zavallı, senin ise nefsine ibadet ettiğinden dolayı kalbinde şeytan ve cehalet hakimdir. Hakk'm tasarrufunu kalbinden kesip dışarı attın. Ne imanın var ki, Hakk'ın ve mutlak saltanatın tecellisine mazhar olabilesin.

Öyleyse bil ki bu hal üzere olduğun ve bu riyakârlık ve gösteriş rezaleti için bulunduğun müddetçe Allah'a kafir ol-

(*) İhyau'1-Ulum, 3. C/12, "Cevalm 1-Leali." (**) Sahih-i Müslim, 8. C, 51. Sayfa, 4. C. 7.

muş sayılırsın ve münafıklar safına katılırsın. Sen ise kendi ham hayalinle, müslüman ve Allah'a mü'min bir kimse olduğunu zannediyorsun.

Fasıl

Ey aziz, uyan, gaflet uykusundan ayıl ve kendine gel! Bil ki Allah Teala seni yalnız kendisi için yaratmıştır. Nitekim hadis-i kudsîde şöyle buyurmaktadır: "Ey ademoğlu (insan), tüm kainatı senin için yarattım ve seni ise kendim için hal-kettim." (*)

Allah Teala senin kalbini kendine menzil edinmiştir. Sen ve kalbin ilahi namuslardan biri sayılmaktasınız. Allah Teala ise kendi namusuna karşı çok gayretlidir. İlahî namusa karşı bu kadar da hayasızlıkta bulunma, terbiyesizce el uzatma. Allah Teala'ın gayretinden kork ki seni rezil edecek olursa artık ne yapsan ıslah edemez, düzeltemezsin. Sen kendi melekutunda ve mükerrem melekler ile büyük peygamberlerin huzurunda ilahî değer ve namusu çiğnemektesin. Evliyanın, Hakk'a benzemekte vasıta edindiği üstün ve faziletli ahlakı, hak olmayana teslim

ediyorsun, kalbini Hakk'm düşmanına teslim ediyorsun ve melekut batınında Allah'a şirk koşuyorsun. Allah Teala'nm, senin melekût namusunu çiğnemesinden ve seni büyük peygamberler ile mukarreb melekler huzurunda rezil-rüsva etmesinden kork! Allah Teala'nm seni bu alemde de rezil etmesinden, telafi edilmeyecek bir bela ve rezalete duçar kılmasından ve ismet perdeni artık yamanmayacak bir şekilde yırtmasından korkmalı, çekinme-

(*) el-Menhecu'1-Kavi 5. C. s. 516, İlmu'l-Yakîn. C. 1, s. 381.

lisin. Allah Teala settar olduğu gibi eşeddü'l-muâkıbîn (cezalandıranların en şiddetlisi) de kendisidir. Haddi aşmadığın müddetçe setretmekte, örtmektedir. Ama Allah korusun bu büyük iş ve bu uygunsuz rezalet, hadis-i şerifte de gördüğün gibi, gayyurluğun settarlığa üstün ve galip gelmesine sebep olabilir.

Öyleyse biraz kendine gel Allah'a dön ve O'na doğru dönüş yap ki Allah Teala rahimdir ve birine rahmet edebilmek için adeta bahane aramakta, fırsat kollamaktadır. Eğer gufranına dönecek olursan, eski ayıplarını setreder (örter). Hiç kimsenin senin o günahlarından haberdar olmasına izin vermez ve seni fazilet sahibi kılar, kerim ahlakı sende tecelli ettirir. Seni kendi sıfatlarının aynası kılar. Bu alemde kendi iradesi nafiz ve geçerli olduğu gibi, senin iradeni de nafiz ve geçerli kılar. Nitekim hadis-i şerifte yer aldığı şekliyle cennet ehli kendi yerlerine yerleştiklerinde Allah Teala tarafından şu içerikte bir mektup gelir: "Hayy ve kayyum olan Allah'tan, ölmeyen ve ebedî olan yaratığa. Ben vücuda gelmesini istediğim her şeye ol derim, o da oluverir. Bugün ise senin istediğin herşeyin vücuda gelmesini kararlaştırdım. Öyleyse emret, vücuda gelsin." Sen bu kadar da bencil olma. Kendi iradeni hakka teslim et, Hak Teala da seni kendi iradesinin mazharı kılar. Bu iş, batıl olan tefviz de (işleri tümüyle Allah'a havale etmek, -çev.) değildir. Bu mesele kendi yerinde açıklanmıştır.

Uyan ey aziz! Sen bilirsin, istersen bunu kabul et, istersen de onu. Allah Teala bizlerden, tüm mahlukattan, bizim ve bütün mevcudatın ihlasından müstağnidir. O'nun bu gibi şeylere en küçük bir ihtiyacı yoktur.

Üçüncü Makam Fasıl

Bil ki bu makamlarda var olan riya, diğer makamlarda varolan riya ve gösterişten daha çok ve yaygındır. Zira biz halk, tabiatıyla o iki makamın ehli değiliz.

Dolayısıyla şeytan da o iki yoldan bize yaklaşmamaktadır. Ama halkın çoğu müteabbid ve şeklî ibadet ve farizeler ehli olduğundan şeytan bu makamda daha çok tasarrufta bulunmaktadır. Nefsin bu makamdaki hile ve desiseleri de oldukça çoktur. Diğer bir deyişle, halkın geneli cismanî-amelî cennete sahip olduğundan ve iyiliklerle amel etmek ve kötülerden sakınmak sebebiyle uhrevî makamlara sahip olduğundan, şeytan da bu yoldan yaklaşmakta, iyiliklerini kötülüğe çevirmesi, onları ibadet ve farizeler yolundan cehennem ve cehennemin en alt tabakalarına koyabilmesi ve dal-budak salması için riya ve gösteriş köklerini (onların amellerinde) sulamakta, yetiştirmektedir. İnsanın, kendisiyle ahiretini abad kılmak istediği şeyleri, bizzat onlar tahrib sebebi kılmaktadır. İlliyyînde yer alan şeylere öyle birşey yapmaktadır ki neticede Allah'ın emriyle melekler tarafından siccîn 'de yer verilmesine sebep olmaktadır. Öyleyse sadece bu cihete sahip olan ve amellerden başka hiç bir azık ve zahiresi bulunmayan kimseler, Allah korusun bunun da ellerinden çıkıp cehennemlik oluvermele-ri, saadete açılan yollardan mahrum olmaları, cennet kapılarının yüzlerine kapanması ve cehennem kapılarının açılması ihtimali karşısında oldukça dikkatli ve uyanık olmalıdırlar.

72

RİYA

Fasıl

Riya Konusuna Dikkat Hususunda

Birçok defasında bizzat riyakâr şahsın kendisi bile amellerine riyanın sızdığından ve amellerinin gösteriş için olup hiçbir değer ifade etmediğinden habersiz olur. Zira şeytan ve nefsin hile ve desiseleri oldukça dakik ve zariftir. Diğer yandan insanlık yolu da o kadar ince ve karanlıktır ki insan kılı kırk yararcasma araştırmayınca kendisinin ne durumda olduğunu anlayamaz. İnsanın kendisi tüm işlerinin Allah için olduğunu sanır, halbuki hakikatte şeytan içindir. İnsanın bizzat kendi fıtratında nefs sevgisi bulunduğundan bencillik perdesi tüm ayıplarını ondan gizlemekte ve örtmektedir. Allah'ın izniyle bu konuda bazı hususlara bazı hadislerin zımnında değinecek, açıklamaya çalışacağız. Allah Teala'dan bu huusta tevfik diliyorum.

Mesela, itaat ve ibadetlerin önemlilerinden olan dinî ilimlerin tahsilinde bile bazen insan riya ve gösterişe kaçmaktadır. Aynı zamanda nefs sevgisinin kalın perdesi sebebiyle insanın kendisi bunun farkına bile varamamaktadır. Mesela, insan, alimlerin, büyüklerin ve fazıl kimselerin huzurunda, önceden kimsenin çözemediği ve ilk defa o da sadece kendisinin derkettiği önemli ve karışık bir meseleyi çözmek, halletmek ister. Bu meseleyi ne kadar güzel beyan eder ve meclis ehlinin dikkatini kendi üzerine çekerse o kadar sevinir, mutluluk duyar. Aynı zamanda kendisine karşı olan kimseleri de altetmek ve onlara galebe çalmak ister. Naz ve eda ile akıl satmak duygusuna kapılır. Eğer büyüklerden biri de onu tasdik edecek

olursa nur üstüne nur olur. Bu zavallı burada

alim ve fazılların huzurunda bir makam edindiğini zanneder. Ama bunların Allah'ının, yani tüm alemlerin maliku'l-mülûkünun nazarından düştüğünü ve bu amelin, Allah'ın emri üzere siccîne atıldığını bilemez, bundan gaflet eder.

Üstelik bu riya ile yapılan amel birkaç günahla da içiçe-dir. Mesela iman kardeşini rüsva ve zelil etmek ve ona eziyet etmek gibi... Halbuki mü'min bir insana cesaret ve onu rezi-letmek tek başına insanın helak ve cehennemlik olmasına yetmektedir. Eğer nefsin sana yine tuzak kurar da, "benim maksadım şer'î hükümlerin açıklığa kavuşması ve hakkın ortaya çıkmasıdır. Bu da taatlerin en üstünüdür. Ben kendini gösterme ve fazilet izharı niyetinde değilim." derse sen buna inanma ve ona şöyle de: "Eğer bu şer'î hükmü ben değil de dostum veya başka birisi demiş olsaydı ve bu zor meseleyi o halletmiş olsaydı da sen bu mecliste yenik düşseydin, acaba senin için biraz olsun fark eder miydi? Eğer farketrniyorsa o zaman sen sadıksın demektir."

Ama eğer yine nefsin başka bir hileye başvurur da sana "hakkı izhar etmek fazilettir ve Hakk'ın yanında sevabı vardır ve bu fazilete ben nail olmak istiyorum, ahiret yurdunu ümran kılmak arzusundayım" derse sen de hemen ona de ki, "farzedelim ki mağlubiyet ve Hakk 'm tasdiki olduğu zaman da Allah Teala sana bu faziletleri ihsan edecektir. Acaba yine de mağlub olmaya razı mısın?" Sonunda kendi batınına müracaat eder de yine galebe ve istilaya meyilli olduğunu, ulema önünde ilim ve fazilet ehli biri olmakla meşhur olmayı istediğini, taat ve ibadetlerin en üstünü olan bu ilmî müzakereyi onların kalbinde bir makam edinmek için baş-lattığını görecek olursan, o zaman bil ki bu üstün ilmî müzakere hususunda riyakârsın. Bu amel, Kâfi'de nakledilen ha-

dis hasebiyle "siccîn"dedir ve sizler Allah'a şirk koşan müşriklerdensiniz. Bu amel, makam ve şeref sevgisinden kaynaklanmıştır ve rivayet hasebince çobansız bir sürüye saldıran iki kurttan daha fazla zarar vermektedir imana.

Öyleyse ıslah ve ilim ehli, ahiret kılavuzu ve nefsî hastalıkların tabibi olan sizler ilk önce kendinizi ıslah etmelisiniz. Nefsî mizacınızı salim kılmalısınız ki halleri malumunuz olan amelsiz alimler cümlesinden olmayasınız.

Yarabbi, gönlümüzü şirk ve nifak bulanıklığından arı kıl. Kalbimizi bütün bu şeylerin

menşeî olan dünya sevgisi paslarından tertemiz eyle ve daima bizimle ol. Nefsanî arzular, makam sevgisi ve şeref tutkusunun esiri olan biz zavallıların bu tehlikeli seyahat, bu zikzaklı yokuş, dar ve karanlıklar dolu yolda yardımcısı ol, ellerimizden tut, şüphesiz ki sen kadir ve herşeye gücü yetensin.

İslam'ın büyük ibadetlerinden biri de cemaattir ve imametin büyük bir fazileti vardır. Dolayısıyla şeytan da bu büyük ibadete daha fazla sızmakta ve cemaat imamına daha çok düşmanlık etmektedir. Onu bu faziletten alıkoymak, mahrum kılmak istemektedir. Amellerini ihlastan uzaklaştırıp siccîne koymaya çalışmakta ve onu Allah'a şirk koşan kimselerden etmek için uğraşmaktadır.

Bu yüzden çeşitli yollarla bazı imamların kalbine girmektedir. Mesela kendini beğenmişlik -Allah izin verirse sonradan zikredilecektir- veya kalplerde makam edinmek, azametli ve büyük bir kimse olarak şan-şöhret kazanmak için ibadeti ile halka gösteriş yapmak ve iki yüzlülükte bulunmaktan ibaret olan riyaya bulaşmaktadırlar. Mesela falan mukaddesatçı cemaat namazında hazır bulununca, imamın kalbini kazanabilmek için daha fazla huşu' göstermekte ve

muhtelif yollar ve birçok hilelerle onu tuzağına düşürmeye çalışmaktadır. İmam ise cemaatte bulunmayan kimselere de kendi makamını duyurmak için o mukaddesatçı kimsenin adını zikretmektedir. Halka herhangi bir yolla filanın da kendi cemaat namazlarına katıldığını bildirmektedir. Kalbinde de o kimseye karşı kendi cemaat namazına katılan bir kimse olarak büyük bir sevgi beslemekte ve ömrü boyunca Allah Teala ve O'nun evliyasına göstermediği sevgi ve ihlası o şahsa izhar etmektedir. Özellikle de o mukaddesatçı, tüccar bir kimseyse! Eğer Allah etmesin eşraf takımından biri yolunu kaybeder de cemaat saflarına katılacak olursa, o zaman durum daha büyük ve musibet daha da fazla olur. Aynı zamanda şeytan, cemaati az olan imamlardan da el çekmemektedir. Onun da yanına giderek kendisine şöyle der: "Halka zahid bir kimse olduğunu, dünyadan el etek çektiğini, fakirler ve zayıflar mahallasinde küçük bir mescidde bulunduğunu bildir." Bu şahıs da önceki şahıs gibi ya da ondan daha kötü ve alçaktır. Zira bunda hased rezilliği de vardır. Dünyadan nasibi olmadığı gibi, şeytan ahiret sermayesini de elinden almaktadır. Dünya ve ahirette hüsrana uğramaktadır. Bu şeytan, hiç bir cemaati olmayan ve vesilesizîik kaderiyle yıpranmış olan ben ve sizlerden de el çekmemekte ve bizleri, müslümanların cemaatini yaralamaya, kötülemeye, onlar için yalanlar uydurmaya, cemaatsizliğimizi uzlete çekilmek olarak göstermeye, kendimizi, dünyadan el etek çeken, makam ve nefis sevgisinden münezzeh bir kimse olarak göstermeye zorlamaktadır. Dolayısıyla bizler bu her iki taifeden de kötüyüz. Ne birinci grubun tam dünyasına ne" ikinci grubun nakıs dünyasına ve ne de ahirette bir şeye sahip değiliz. Halbuki bizim de elimizde birşeyler olsa o iki

gruptan daha ma-

kamperest ve mal, şeref açısından daha düşkün oluruz. Şeytan sadece imamla da yetinmemekte, onu cehennemlik etmekte şehvet ateşi sönmemekte ve dolayısıyla bu defa da me'munların safına girmektedir. Cemaatin ön safının fazileti çoktur. Sağ taraf da sol taraftan faziletlidir. Bu yüzden de şeytan hedef olarak buraları seçmektedir. Zavallı mukaddesatçıyı evinden dışarı çekerek getirip ön safın sağ tarafına oturtmuş ve bu fazileti diğerlerine gösteriş yapması için ona vesvese etmektedir. O zavallı da bunun nereden kaynaklandığını bilmeden naz ve eda ile kendisi için fazilet izharında bulunmaktadır. Gizli şirki ortaya çıkararak, amelini siccine göndermektedir. Şeytan daha sonra diğer saflara geçmekte ve onları da kinaye ve işaretle ön safı reddetmeye, zavallı mukaddesatçıya kötü söz ve sövgüler yağdırmaya ve kendilerinin bu durumdan münezzeh olduğunu belirtmeye teşvik etmektedir. Bazen görülüyor ki, şeytan özellikle de ilim ve fazilet ehli birini tutarak getirip en arka saflarda oturtmaktadır. Zira bununla "ben bu makama layık ve bu makamda namaz kılması gereken bir şahıs değilim, ama dünyadan el etek çektiğimden ve nefsanî arzulardan arındığımdan en son saflarda bile oturmaya razıyım" demek istemektedir. Böyle şahısları hiçbir zaman ön saflarda göremezsiniz. Şeytan, imam ve me'munîa da yetinmemekte bu defa da infiradı ve tek başına namaz kılanların sakalından tutmaktadır. Pazar ve evinden tutulup getirilen bu zavallı da büyük bir naz ve eda ile nescidin en dip köşesinde seccadesini sermekte ve hiç bir imamı adil kabul etmeyerek halkın huzurunda uzun secde, rüku ve zikirlerle namaz kılmaktadır.

Bu şahıs da kendi batınında diğerlerine şunu anlatmak istemektedir: "Ben o kadar mukaddesatçı ve ihtiyatla amel

eden bir kimseyim ki, adil olmayan bir kimseye mübtela olmamak için cemaati bile terkediyorum." Bu kişi, riyakâr ve kendini beğenmiş bir şahıs olduğu gibi şer'î meseleleri de bilmemektedir. Zira bu şahsın taklid mercii (müctehid) olan zatın, iktida etmenin sıhhati için zahirî takva dışında birşeyi şart koşmuş olması da belli değildir. Ama mesele bu babdan değildir, kalplerde makam edinmek için halka gösteriş yapmak içindir. Diğer işlerimiz de aynı şekilde şeytanın tasarrufu altındadır. O mel'un şeytan nerede bulanık ve karanlık bir kalp görse hemen orada menzil edinmekte, batınî ve zahirî amelleri yakmakta ve bizleri güzel ameller yolundan alıkoyarak cehennemlik etmektedir.

Fasıl İhlasa Davet

Öyleyse ey aziz, işlerinde dikkatli ol, kendi nefsini tüm işlerde hesaba çek. Her olay ve meselede onu sorguya çek, hayırlı ve şerefli işlerde ne için bulunduğunu sor. Gece namazı-meselelerini niçin sorup öğrenmek veya dualarını öğretmek istediğini araştır. Allah için mi meseleyi öğrenmek veya öğretmek istemektedir, yoksa kendisinin o şeylerin ehli olduğunu bildirmek için mi? Ziyaret için yaptığın seferleri -hatta sayılarını dahi- neden halka anlatmak, sayılarını bildirmek istemektedir? Niçin gizli olarak verdiği ve verdiğini hiç kimsenin de bilmesini istemediği sadakaları daha sonra mümkün olan her yolla söylemekte ve halka göstermektedir? Eğer bu Allah içinse, insanlara örnek olmak ve "hayır göstericisi, hayır ile amel eden kimse gibidir" hadisinde meşmul olmak için ise bunun izharı güzeldir. Bu saf, derun ve tertemiz kalb

sebebiyle Allah'a şükretmelidir. Ama kendi nefsiyle münazarada onun oyununa gelmemiş olması için dikkat etmelidir. Riya karışmış ameli, mukaddes bir surette kendisine teslim etmemiş olmasına çok itina göstermeli, titiz davranmalıdır. Eğer o şey Allah için değilse, aksini izhar etmelidir. Zira bu, sum'a'dan (başkaları duysun ve bilsin diye yapılan) ve lanetli riya ağacından kaynaklanan birşeydir. Onun amelini men-nan olan Allah kabul etmez, tam tersine siccine atmalarını emreder. Dolayısıyla da oldukça dakik ve gizli hileleri olan nefsin hilelerinin şerrinden Allah'a sığınmahyız. Ama icma-len biliyoruz ki amelimiz halis değildir. Eğer biz Allah'ın ha-lis kulu isek o zaman niçin şeytanın üzerimizde bu kadar tasarruf ve hakimiyeti var? Halbuki şeytan Allah'ın halis muhlis kullarına dokunmayacağına ve onların mukaddes haremine el uzatmayacağına dair Allah'a kuvvetli söz vermiştir. (Şeytanın bizlerdeki tasarruf ve hakimiyeti, bizlerde İhlasın olmadığını gösteriyor. Çev.)

Büyük şeyhimizin (*) dediği gibi, şeytan, dergah-i ilahî'nin köpeğidir. Eğer birisi Allah'a yakın olur ve onu ta nırsa köpek kendisine saldıramaz, havlamaz ve eziyet etmez. "Ev köpeği ev sahibinin dostlarına saldırmaz." Ama köpek ev sahibinin dostu olmayan kimselerin eve girmelerine müsaade etmez. Öyleyse şeytanın seninle olduğunu ve işlerine karıştığını görecek olursan bil ki amelin ihlaslı değildir. Allah için yapmamışsın. Eğer sizler muhlis iseniz niçin hikmet pınarları kalbinizden dilinize akmıyor? Halbuki tam kırk yıldır Allah için ibadet ettiğini zannediyorsun. Hadis-i şerifte yeraldığı şekliyle, "Allah için tam kırk gün ihlasla amel eden

(*) Merhum Şahabadî ki, o da şeyh Necmuddin Kubra'dan naklediyor. (Müt.)

kişinin hikmet pınarları kalbinden diline akar. (*) Bizim amellerimiz Allah için değildir. Bunu kendimiz de bilemiyoruz. Dermansız derd de işte buradadır. Eyvahlar olsun, kıyamet koptuğunda ve (ahirette) gözlerini açtığında kendilerinin büyük günahlar ehlinden, küfür ve şirk ehlinden daha kötü kimseler olduklarını ve amel kitaplarının simsiyah olduğunu görecek olan taat, ibadet, ilim, diyanet, cuma ve cemaat ehli kimselere. Eyvahlar olsun namaz ve taatîarıyla cehenneme girecek olan kimselerin haline. Verdikleri sadaka zekat ve kıldıkları namazların suretleri (tecessümü) en çirkin suretlerden olan kimselerden Allah'a sığınırız.

Ey zavallı, sen müşriksin. İsyankâr ve masiyet ehli olan muvahhidleri Allah Teala kendi fazlıyla bağışlar. Ama Allah Teala şirki asla affetmeyeceğini söylemiştir. (Allah korusun) Tevbe etmeden gidecek olursan "riyakar müşriktir" diye buyuran hadis-i şerifin bir misdakı olursun. Dini riyasetini, imametini, tedrisini, tahsilini, orucunu, namazını, bilahare herhangi bir salih amelini kalplerde yer edinmek için halka gösteriş yapan bir kimse müşriktir. Ehl-i İsmet'ten (salava-tullahi aleyhim) nakledilen hadisler ve ayet-i şerife mucibince Allah'ın gufran ve rahmetine şamil olmayacaktır. Keşke büyük günahlar ehli, açıkça günah işleyen ve haramlara mürtekib olan bir muvahhid olsaydın da Allah'a şirk koşma-saydm. Öyleyse ey aziz, düşün ve kendine bir çare bul. Bil ki bu insanların yanında şöhret kazanmanın hiçbir değeri yoktur. Bir serçeyi bile doyuramayacak kadar küçük olan halkın kalplerinin hiçbir değer ve kabiliyeti yoktur. Bu zayıf mahluk kudret sahibi değildir.

(*) Biharu'l-Envar, C. 70, S. 240 ve 242. 80

RİYA

Kudret sadece mukaddes rububiyyet makamında bulun-maktadır.Mutlak fail ve sebeplerin sebebi, o mukaddes zattır. Bütün mahlukat el ele verseler bile tek sinek bile yaratamaz ve eğer sinek onlardan birşey kapacak olsa onu da geri alamazlar. Kudret Hak Teala'nın elindedir. Bütün mevcudatta tek müessir Allah'tır. Her ne kadar büyük zahmet ve riyazetle de olsa kalbine akıl kalemiyle "varlık aleminde Allah'tan gayri bir müessir yoktur." diye yaz. Tevhidin ilk derecesi olaû tevhid-i ef alî (varlık aleminde Allah'tan başka bir müessirin olmadığını kabullenmek -çev.) derecesini mümkün olan her vesileyle kalbine yerleştir. Kalbini bu mübarek kelimeye mümin ve müslim kıl ve kalbine la ilahe illallah mührünü vur. Kalbinin suretini tevhid kelimesinin sureti haline getir ve itminan derecesine ulaştır. Kalbine, halkın hiçbir zarar ve fayda veremeyeceğini, zarar ve fayda verenin (hakikatte) Allah olduğunu bildir. Bu körlük ve amalığı kendinden uzaklaştır. Aksi takdirde, "yarabbi, niye beni kör olarak hasrettin?" (*) ayet-i şerifesine meşmul olacağından korkulur. Hak Teala'nın iradesi bütün iradelerin üstündedir. Eğer bu mübarek kelimeye itmi'nan eder ve kalbini bu akideye teslim edecek olursan küfür, nifak, şirk ve riya köklerinin kalbinden sökülüp atılması ve işlerinin hayırla

neticelenmesi ümid edilir. Bil ki bu hak inanç, amel ve şeriatle de mutabık ve uyum içindedir. Bunda cebr ve ikrah meselesi sözko-nusu değildir. Ama bu işin aslından habersiz ve bazı meseleleri duymamış kimseler bunun cebr ve zorlama olduğunu zannedebilirler. Oysa bunun cebr ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu tevhiddir, cebr ise şirktir. Bu hidayettir, cebr ise dalalet... Burası cebr ve kader meselesinin beyanı için münasip değil-

(*) Taha, 125.

dir. Ama ehli olan kimselerin yanında bu mesele oldukça vazıh ve açıktır. Bu meseleye, ehil olan kimselerin dışındakilerin girmeye hakkı yoktur. Nitekim şeriat sahibi de bu meseleye öyle gelişi güzel girmeyi nehyetmiştir. Merhamet sahibi olan Allah'tan her zaman özellikle de halvet köşelerinde yalvarıp yakararak tevazu, acziyet ve mezellet ile seni tevhid nuruna hidayet etmesini ve kalbini gaybî ve tevhidi nurlar ile münevver kılmasını iste ki tüm alemden azade ve herşeyi değersiz ve naçiz bilen kimselerden olasın. O mukaddes zattan senin amellerini halis kılmasını ve seni ihlas ve gerçek sevgi yoluna hidayet etmesini dile. Bir zaman gelir de hal sahibi olursan, ömrünü heva ve heves yolunda harcamış, kalbin günah kiri ve kalb hastalıklarıyla dolu olduğundan hiç bir nasihat, rivayet, ayet, burhan ve delilin tesir etmediği bu zayıf, güçsüz ve hakikatten yoksun hakir kulu da unutma ki, belki hiç olmazsa sizin duanızla bir kurtuluşa ve saadete erer. Zira Allah Teala mü'mini kendi dergahından boş çevirmez ve onun duasını kabul eder. Kendinin de önceden bildiği ve yeni birşey olmayan bu gibi meselelerin tezekküründen sonra bir müddet kendi kalbini, amellerinin davranışlarını, hareket ve sekânatlarını gözaltına al, kalbinin gizliliklerini teftiş et, onu şiddetli bir şekilde hesaba çek. Dünya ehlinin kendi ortağını hesaba çektiği gibi sen de onu muhasebe et. Riya ve gösteriş olduğu şüphesi bulunan amelleri her ne kadar şerif de olsa terket. Hatta eğer vacipleri bile açıkta ihlas ile eda edemiyorsan (her ne kadar açıkta eda etmek muste-hab ise de) gizlice eda et. Belki vacibin aslı hususunda riya oldukça az vuku bulur. Riya daha çok hususiyatta, müste-hablarda ve fazladan yapılan ibadetlerde meydana gelir. Velhasıl tam bir ciddiyet ve şiddetli bir mücahedeyle kalbini

şirk kirinden temizle, sakın Allah korusun bu halle bu dünyadan göçmeyesin. Aksi takdirde işin zordur. Senin için hiç bir şekilde kurtuluş ümid edilemez. Allah Tebarek ve Teala sana gazablanır. Vesail adlı kitapta, Kurbu'l-İsnad adlı kitaptan

senedi Emiru'l-Mü'minin'e ulaşan şöyle bir hadis nakledilmiştir:

"Rasulullah şöyle buyurdu: Allah'ın sevdiği bir şeyi insanlar için yapan ve gizlide ise Allah'ın sevmediği bir şeyi izhar eden kimse Allah'ı kendisine gazaplandığı ve öfkelendiği bir halde mülakat eder. (*)

Hadis-i şerifte iki ihtimal vardır. Birinci ihtimal, iyi ve salih amellerini halka gösteren ve gizlide ise kötü ameller işleyen kimsedir. İkinci ihtimal ise, insanlara gösterdiği amellerini riya kasdıyla yapan kimsedir. Her iki surette de riya vardır. Zira vacipleri ve tercih edilir amelleri riya olmaksızın eda etmek gazabı gerektirmez. Belki de ikinci ihtimal daha iyidir de denebilir. Zira açıkta kötü bir amel işlemenin günah ve şiddeti daha çoktur. Velhasıl Allah korusun, Maliku'l-Mülûk ve Erhemu'r-Rahimin, bir insana gazaplanmış olsun. 'Halim olan Allah 'in gazabından Allah 'a sığınırım."

Fasıl

Hadis-i Ulvînin Beyanı Hakkında

Biz bu makama da Kâfî adlı şerif kitabda yer alan müttakîlerin mevlası Emiru'l-Mü'minin'den (as) nakledilen bir rivayetle son veriyoruz. Şeyh Sadûk (rıdvanullahı aleyh) bu hadisin bir benzerini Hz. Sadıktan (as) nakletmiştir ki, Resul-i Ekrem (sa)'in vasiyetleri cümlesindendir. Hazret,

(*) Vesailu'ş-Şia, C. 1, S. 50.

Emiru'l-Mü'minin'den naklen Rasulullah'ın şöyle buyurduğunu söylüyor: "Riyakâr kimsenin üç alameti vardır: İnsanlar kendisini gördüğü sürece neş'e ve sevinç içinde olur. Tek başına kalınca uyuşuk, üzerine ağırlık çökmüş gibi olur. Ve tüm işlerinde övülmeyi takdir edilmeyi sever." (*)

Bu habis kötülük (riya) bazen o kadar gizlidir ki, bizzat insanın kendisi bile bundan habersizdir. Batında riya ehli olduğu halde amelinin halis olduğunu zanneder. Bu yüzden de insanın kendi batınından haberdar olması ve tedavisine bir çare araması için riya konusunda bazı alametler zikredilmiştir. İnsan genellikle tek başına olduğunda taat ve ibadete meyilli olmadığını müşahede etmektedir. Binbir zahmet veya alışkanlık sebebiyle ibadet edecek olursa da bunu hal ile ve tam bir gönül rahatlığı içinde eda etmemektedir. Tam tersine amelin elini ayağını kırmakta ve onu pak ve temiz olarak teslim etmemektedir. Ama mescid ve cemaatlerde hazır bulunur ve umumun huzurunda bir ibadetle meşgul olacak olursa onu tam bir neşat, kalb huzuru, sevinç ve içtenlikle eda eder. Rüku ve sücudlarını uzatmaya,

müstehablarım güzel bir şekilde yerine getirmeye, cüzlerini ve şartlarını doğru bir şekilde eda etmeye meyleder.

Eğer insan biraz dikkatli olur da nefsine bunun illet ve sebebini soracak olursa, hemen (nefs) tuzağını mukaddes bir yola kurar ve insanı kör ve basiretsiz kılarak mesela şöyle der: "Mescid ve camide ibadetin sevabı daha çok veya cemaat şöyle böyle olduğundan neşat içindesin." Eğer cami ve cemaatin dışında bir yer ise o zaman da şöyle der: "Başkalarına örnek olmak ve onlara dini sevdirebilmek için halkın önünde ibadetlerini güzel bir surette eda etmek mübtehabdır."

(*) Kâfî, 2. C, Kitabu'1-İman ve'1-Küfr, Babu'r-Riya. 8. hadis.

İnsanı mümkün olan her vesileyle kandırmakta, aldatmaktadır. Halbuki bu neşat ve sevinç, çaresiz ve zavallı insanın mübtela olduğu o kalbî hastalıklardan kaynaklanmıştır. Ama o kendisini salim ve afiyette bildiğinden tedavi olmayı aklından bile geçirmemektedir. Kendisini salim bilen bir hastanın iyileşmesi ümid edilemez. Zavallı, kendi batını ve kalbi içinde amellerini insanlara göstermek istemektedir de bundan haberi yoktur. Belki masiyet ve günahı ibadet suretinde göstermekte ve gösteriş yapmayı dini yayma şekil ve kalıbında sunmaktadır. Müstehab ibadetleri gizlice kılmak müstehab olduğu halde niçin nefis daima alenen ve açıkta eda etmek istemektedir. Cemaat içinde Allah korkusundan tam bir neşat ve sevinç içinde ağlamaktadır. Ama gizlice ve halvet köşelerinde her ne kadar zorlanıyorsa da bir türlü gözleri yaşarmamaktadır.

Allah korkusuna ne oldu ki sadece cemaatlerde ortaya çıkıyor? Kadir gecelerinde binlerce insan içerisinde ah, vah etmekte, ağlayıp sızlamakta, yüz rekat namaz kılmakta, cevşe-nü's-sağir, cevşenü'l-kebir ve birkaç cüz Kur'an-ı Kerim okumaktadır da en ufak bir yorgunluk ve bitkinlik duymamaktadır. Eğer insanın amelleri sadece Allah rızası ve rahmet vesilesinden veya cennet şevki ve cehennem korkusundan ise niçin insan yaptığı her işinde insanların kendisini övmesini istemektedir? Kulağı halkın dilinde ve gönlü onların yanında olup ne zaman kendisini öveceklerini beklemektedir: "Beyefendi ne kadar da dindar, namazlarını vaktinde kılan ve müstehablarına özen gösteren bir kimse." demelerini veya "beyefendi ne kadar da dürüst ve doğru bir kimse! İşlerinde şöyle veya böyle." diye kendisini övmelerini arzulamaktadır. Eğer maksat Allah'ın rızası ise o zaman bu aşırı sevgi de ne-

yin nesi? Dikkatli ol ki bu sevgi habis riya ağacından kaynaklanmaktadır. Elinden geldiğince ıslah etmeye çalış ve eğer mümkün olursa kendini bu gibi muhabbetlerden halis kılmaya çalış.

Bu makamda bir meseleyi daha hatırlatmak gerekiyor ki o da şudur: İster iyi melekeler ve isterse de kötü melekeler olsun bu nefsanî sıfatlardan her birinin bir çok dereceleri vardır. Bazen iyi melekelerin bazı dereceleriyle muttasıf olmak ve kötü melekelerin de bazı (en küçük) derecelerinden münezzeh olmak Allah'ın velilerinin veya ilahî ariflerinin özelliklerinden sayılır. Sahip oldukları makam hasebiyle birinci grup (evliya) için bir eksiklik olan o sıfatlar, kendileri (halk) için bir eksiklik değildir. Belki de bir bakıma kemaldir de. Veya bir grup için iyi olanlar, diğer grup için de kötü olabilir.

Bunlardan biri de şu anda bahsetmekte olduğumuz riyadır. Riyanın tüm mertebelerinden halis olmak, evliyanın özelliklerindendir. Ve diğer insanlar bunda şerik ve ortak değildirler. Mesela halkın genelinin riyadan bir makam ile muttasıf olmaları, sahip oldukları makam hasebiyle kendileri için bir eksiklik ve naks değildir. Onların iman ve ihlasla-rına bir zararı olmaz. Mesela halkın geneli, fıtratları gereği iyiliklerinin ve hayırlarının başkaları tarafından bilinmesini ister. Hayırları açığa çıksın niyetiyle yapmasalar danefisleri fıtraten bu sevgiyi beslemektedir. Bu, amelin batıl olmasını veya küfür, şirk ve nifakı gerektirmez. Ama bu mesele evliya için bir eksikliktir ve velî veya ilahî ariflerin nazarında şirk ve nifaktır. Şirkin tüm makamlarından münezzeh ve berî olmak evliyanın makamlarından ilkidir. Onlar için başka makamlar da vardır ki burada zikretmek münasib değildir.

Hatta imamlarımız (aleyhimi's-selam) "bizim ibadetlerimiz hürlerin ibadetidir. Yani sadece Allah sevgisi içindir, cennet ihtirası veya cehennem korkusu sebebiyle değildir" diye buyurmuşlardır ki bu onların sıradan makamları ve velayetin ilk derecesidir. Onlar için ibadetlerde bazı haller de vardır ki benim ve sizlerin idrakine sığmamakta, aklımız almamaktadır.

Duyduğun bu beyan neticesinde Emiru'l-Mü'minin vasıtasıyla Rasulullah'tan (sa) naklettiğimiz mezkur hadis ve Zü-rare'nin Hz. Ebi Cafer'den (as) naklettiği hadisin arasını birleştirmek de mümkündür. O hadis şudur: "Zürare diyor ki, Hz. Bakıra (as); 'adamın biri bir hayırlı iş yapıyor ve bu hayırlı işi herhangi bir insan da görüyor. Bu da hayır yapan kimseyi oldukça sevindiriyor' dedim. Hazret şöyle buyurdu: "Bu hayrı insanlar için yapmadığı takdirde hiçbir mahsuru yoktur. Zira herkes halk içinde kendisi için bir hayrın zahir olmasını sever." (*)

İki hadisten birinde övülme ve takdir edilme sevgisinin riyanın alameti olduğunu, diğerinde ise hayırların ortaya çıkmasına sevinmenin hiç bir sakıncası olmadığı yer almaktadır. İşte bu, şahısların mertebe farklılıkları sebebiyledir. İki hadisin arasını birleştirmenin bir başka hikmeti de vardır ki ondan sarf-ı nazar ettik.

Son bir hatırlatma; bil ki insanların kalbini kazanmak ve kendi iyilik ve hasletlerini insanlara duyurmaktan ibaret olan sum'a, habis riya ağacmdandır. İşte bu yüzden biz de riya ve süm'ayı bir babda zikrettik ve her birini ayrı ayrı zikretmekten ictinab ettik.

(*) Kâfi, 2. C, Kitabu'1-İman ve'1-Küfr, Babu'r-Riya. 8. hadis.